

állítólag két kakast lőtt, melyeknek egyike kitömve az ő birtokában Kolozsvárott van és a melyet a szenvedélyes vadász Keresztély Lajos tanár úr ugyanott látott. A főhadnagy úr azonban — mint mondják — nemcsak *nyírfajd-kakasokat*, hanem *nyírfajd-tyúkokat* is látott, de a mely utóbbiakra magától értetődőleg nem lőtt.

Így tehát végre kétfelől is meg volna a bizonyítékunk, hogy nekünk Erdélyben az ú. n. nagy fajdkakason kívül még a kis fajdkakasunk is megvan és hogy hegyeinkben Gyergyó az ő kiválasztott és talán egyetlen tartózkodáshelye.

Meg vagyok győződve, hogy fáradhatatlan vizsgálódásunk révén nemsokára dülőre kerül, hogy vajjon a *nyírfajd* egyesegyedül Gyergyóban és pedig a bélbori hegységben, vagy Erdélynek más részeiben is található.

Egyelőre azonban elégedjünk meg azzal, hogy ez a még nem rég lebegő kérdés végleges és kielégítő megoldást nyert.

Fogaras, 1895.

További adatok a Nyírfajdnak — *Tetrao tetrix* L. — Erdélyben való előjövételéről.

Közli: CSATÓ JÁNOS.

Az «Aquila»-nak 1894. évfolyamában* közölte volt, hogy a nyírfajdnak Erdélyben való előjövetele csak szóbeli közlemények után volt megállapítható s hogy az első példány, mely az előfordulást csakugyan igazolja, az a gyűjteményben levő szép kakas, melyet dr. FILEP SÁNDOR azon évben a Gyergyó-Bélbor határán emelkedő Mogyorós nevű havasból küldött nekem.

Folyó év május hó 21-ikén IMRE DÉNES m. kir. erdőmester úr egy második szép kakassal, örvendeztetett meg, mely Gyergyó-Ditró határán, a Korhán nevű hegyen lövetett. Ez is az én gyűjteményemben van.

Ezen kellemes meglepetésem következtében felkértem az erdőmester urat, hogy engem értesíteni kegyeskedjék a nyírfajdnak azon vidéken való elterjedéséről, számarányáról, dürgési módjáról és helyeiről, valamint arról is, hogy a nagy kakassal — *Tetrao urogallus* L. — valahol vegyesen nem fordul-e elő?

* pg. 50.

im Bélborer Gebirge erlegt. Genannter Herr soll zwei Hähne geschossen haben, von welchen einer sich ausgestopft in seinem Besitz in Kolozsvár befindet und welchen Herr Professor Ludwig Keresztély (Kolozsvár), ein leidenschaftlicher Jäger, gesehen hat. Der Oberlieutenant soll indessen nicht nur Birkhähne, sondern auch Birkhennen gesehen haben, schoß jedoch selbstverständlich auf diese nicht.

So wäre denn endlich von zwei Seiten der Beweis erbracht, daß wir in Siebenbürgen neben dem sogenannten großen, auch den kleinen Hahn haben und das die Gyergyó sein auserkorener — vielleicht einziger — Aufenthaltsort in unseren Bergen ist.

Ich bin überzeugt, daß bei unseren rastlosen Forschungen in Bälde sichergestellt wird, ob das Birkhuhn nur in der Gyergyó, und zwar im Bélborer Gebirge, oder auch noch anderwärts in Siebenbürgen vorkommt.

Einstweilen begnügen wir uns damit, daß auch diese, noch vor Kurzem schwebende Frage endgiltig und zufriedenstellend gelöst ist.

Fogaras, 1895.

Weitere Angaben über das Vorkommen des Birkhuhnes — *Tetrao tetrix* L. — in Siebenbürgen.

Mitgetheilt von Joh. v. Csató.

Im Jahrgange 1894 der «Aquila»* hatte ich mitgetheilt, daß das Vorkommen des Birkhuhnes in Siebenbürgen lange nur auf Hörensagen beruhte, und daß das erste Exemplar, welches das Vorkommen wirklich bestätigt, jener in meiner Sammlung aufgestellte Hahn ist, welchen mir in jenem Jahre von der zu Gyergyó-Bélbor gehörigen Alpe Mogyorós Dr. Alexander Filip sandte.

Am 21. Mai laufenden Jahres erfreute mich der Herr kön. ung. Forstmeister Dion. Imre mit einem zweiten schönen Hahn, welcher auf dem zur Gemeinde Gyergyó-Ditró gehörigen Berge Korhán erlegt wurde. Auch dieser befindet sich in meiner Sammlung.

Durch diese angenehme Überraschung angespornt, ersuchte ich den Herrn Forstmeister, mich über die Verbreitung des Birkhuhnes in jener Gegend, über das Zahlverhältniß, über den Ort und die Art des Balzens, sowie auch darüber benachrichtigen zu wollen, ob es mit dem Auerhahn — *Tetrao urogallus* L. — nicht irgendwo zusammen vorkommt.

* Pag. 50.

Kérésemnek kedvező sikere volt. A válasz, melyet ezen Erdélyben ritka s úgy madártani, mint vadászati szempontból érdekes madárra vonatkozólag kaptam, általánosabb érdeklél bír, mintsem el lehessen hallgatni. Épen azért, úgy a mint részletezve tett kérdéseimre Imre D. erdőmester úrtól vettem, szóról-szóra közlöm:

«1. A nyírfajd előfordul Csik vármegyének magán tulajdonát képező, úgynevezett *revindikált* havasi erdőségeiben, melyek a czikkében érintett Bélbor községet körülfogják; továbbá Gyergyó-Szárhegy községnek Borszék és Bélbor között (Borszékétől északra, Bélbortól nyugatra) fekvő második határrészben levő erdőbirtokán; és ismét Ditró község határában, hol az általam küldött példány is lövetett.

Miután a csikvármegyei és a szárhegyi II-ik részi erdőségek a keleti Kárpátoknak a Maros-Torda és Besztercze-Naszód vármegyék határában fekvő Kelemen havas név alatt ismeretes hegy-csoportjával összefüggenek, ebből önként következik, hogy Czopelt azon állítása, hogy a Szász-Régentől keletre fekvő hegységekben előjön, igen is megáll, mert onnan ezek feküsznek észak-keletre.

Előjön a nyírfajd még Gyergyó-Alfalu községnek a görgényi uradalommal határos Tatárka és Felleszilása nevű erdeiben is. Tehát a Hargita heglánczban.

A három előbb említett birtok, t. i. a csikvármegyei, szárhegyi és ditrói körülbelöl 75,000 kat. holdat teszen, míg az utóbbinál, t. i. az alfalusinál 6—8000 kat. holdat számíthatunk olyan területnek, melyen a nyírfajd előfordul.

Természetesen a madár ezen területeknek valószínűleg csak a magasabb fekvésű részeiben tartózkodik.

Én, itt tartózkodásom ideje alatt (1885—1896) hét elejtett példányról tudok, mely számba a dr. Filep által küldött is bele van foglalva.

A Hollósarka, Dealulat, Korhán nevű helyeken, honnan az általam küldött példány került, egyik erdőőröm, ezelött három évvel, egy dürgésen tíz darab kakast észlelt. Ez évben is egyszerre négy darabot látott egy erdőőr. Kétségtelen tehát, hogy nem eltévedt példányokról van szó, hanem hogy e vidék ennek a madárnak tényleg tartózkodási helye.

2. Az előbbiekből folyólag, számukat hozzávetőleg 50—60-ra lehet tenni. Ugyanis a Mo-

Die Bitte war von günstigem Erfolge. Die Antwort, die ich über diesen in Siebenbürgen seltenen und für die Ornithologie wie für die Jagd wichtigen Vogel erhielt, ist von viel höherem Interesse, als daß ich sie verschweigen könnte. Eben deshalb theile ich sie mit, so wie sie mir auf meine specificirten Fragen vom Herrn Forstmeister gegeben wurde, wie folgt:

1. Das Birchuhuh kommt in dem zum Privat-Eigenthum des Esiker Comitates gehörigen, sogenannten «revidincirten» Waldungen vor, welche die, in Ihrem Artikel erwähnte Gemeinde Bélbor umgeben; ferner in einem zwischen Borbéf und Bélbor liegenden Waldcomplex (nördlich von Borbéf und östlich von Bélbor); endlich in der Umgegend von der Gemeinde Ditró, wo auch das von mir gesandte Exemplar geschossen wurde.

Da die bereits erwähnten Waldungen von dem Esiker Comitat und von der Gemeinde Szárhegy, mit jenem zu den Maros-Tordaer und Besztercze-Naszóder Comitaten gehörigem Gebirge der Ost-Karpaten, welcher unter dem Namen Kelemen-Havas bekannt sind, im Zusammenhange stehen, kann die Behauptung von Czopelt, daß dieses Huhn in den, von Szász-Régen östlich liegenden Bergen vor- kommt, bestehen, weil sich dort das Kelemen-Gebirge befindet.

Außerdem kommt das Birchuhuh noch in den Waldungen der Gemeinde Gyergyó-Alfalu — Tatárka und Felleszilása genannt — vor, welche an den herrschaftlichen Grundbesitz von Görgény grenzen.

Die drei ersten Waldungen, die dem Esiker-Comitat, den Gemeinden Szárhegy und Ditró gehören, machen ungefähr 75,000 kat. Joch aus, dagegen können wir bei der letzteren, nämlich bei der alfalugemeinde 6—8000 kat. Joch auf das, von dem Birchuhuh bewohnten Gebiet rechnen.

Natürlich hält sich der Vogel wahrscheinlich nur in den höheren Regionen dieser Gebiete auf.

Ich habe, seit ich hier lebe (1885—1896), auch das von Herrn Dr. Filep gesandte Stück mitgerechnet, von 7 Exemplaren Nachricht.

Auf den Bergen Hollósarka, Dealulat, Korhán, woher der von mir gesandte Hahn herstammte, hatte einer meiner Forstwarte, vor 3 Jahren, bei einer Balzung zehn Hähne beobachtet. Auch heuer sind auf einmal 4 Stück von einem anderen Forstwart gesehen worden. Folglich können wir nicht von verirrtten Exemplaren reden, sondern wir müssen positiv annehmen, daß diese Gegend ein Aufenthaltsort dieses Vogels ist.

2. Aus dem bereits Gesagten geht hervor, daß wir die Zahl auf 50—60 schätzen können.

gyorós havas, a honnan a dr. Filep-féle példány került, légvonalban is legalább tíz kilométernyire van a Hollósarkától s így nem valószínű, hogy mindkét helyen ugyanazon példányokat látták volna; az alfalusi határ pedig egészen más hegyláncz.

3. Tartózkodási helyük a fenyves erdő.

Nálunk a henyefenyő-régio nincs is meg s az csakis a már érintett Kelemen havason kezdődik s a magassági viszony úgy áll, hogy a Mogyorós havas 1360—1450 m., a Hollósarka 1050—1150 méter, Tatárka Fellezilása 1600—1690 méter; holott a Kelemen havasi henyefenyő-régio 2000—2050 m. magasságban van.

Hogy a nyírfajd még ezen magasságban is előfordul-e? arról ez ideig nincsen tudomásom.

4. A dürgést gyéren erdősült tisztásokon és határozottan a földön végzik.

5. A nyírfajd előfordul a süketfajd-lakta helyen is, s én úgy a Mogyorós havas közelében levő Stesiában, mint a Hollósarka szomszédságában levő Közrek havason löttem süketfajdot.

Hogy a tartózkodási hely tekintetében mégis nem tartanak-e meg bizonyos hatást, nem vagyok bizonyos benne. Úgy látszik azonban, hogy nem, mert a közép fajdnak — *Tetrao hybridus* Lin — a süket- és nyírfajdtól való különbözése az itteni székely vadászok előtt nem ismeretlen; azonban meglevő példánnyal, fájdalom, ezt nem lehet demonstrálni».

*

Miután ez az érdekes fajd Erdélyben állítólag más vidéken is előfordul, kívánatos volna azon vidékekről is hasonló részletes és biztos felvilágosítást nyerni.

Nagy-Enyed, 1896. augusztus 21.

«*Coturnix dactylisonans* M. × *Perdix cinerea* L.» Így determinál Dr. MADARÁSZ GYULA «Magyarázó stb. a magyarországi madarak kiállításához» című, Budapesten 1891-ben megjelent munkájának 91. lapján egy Sárosmegyéből való madáralakot, melyet tehát a fürj és fogoly kereszteződéséből származtat. A kitömött madár bőre erősen ki van nyújtva s meglehetősen rongálódott. Tollazatának sötétebb színe és különösen a rajta levő világosabb rajzolatok leginkább a fogoly hátára emlékeztetnek, ellenben nagysága és egész termete a fürjével egyező. SUCHETET

Das Mogyoróser Gebirg, woher das Filep'sche Exemplar her stammt, ist in gerader Richtung wenigstens 10 Kilometer weit von dem Hollósarka entfernt, und so ist es nicht wahrscheinlich, daß man auf beiden Stellen die nämlichen Vögel gesehen hätte; das Alfalu'scher Gebiet liegt in einer ganz anderen Gebirgskette.

3. Ihr Aufenthaltsort ist der Nadelwald.

Bei uns ist keine Legföhrenregion; diese fängt nur auf dem Kelemen-Gebirge an. Die Höhenverhältnisse sind: das Mogyoróser Gebirge steigt 1360—1450 Meter hoch, Hollósarka 1050—1150 Meter, Tatárka Fellezilása 1600—1690 Meter, wogegen die Legföhren-Region auf dem Kelemen-Havas sich in einer Höhe von 2000—2050 Meter befindet.

Daß das Birkwild auch in dieser Höhe vorkäme, ist mir bis jetzt nicht bekannt.

4. Das Balzen geht auf schütter bewaldeten Lichtungen und enschieden auf der Erde vor.

5. Das Birkhuhn lebt auch auf den von dem Auerhahn bewohnten Stellen, und ich erlegte schon Auerhähne auf dem Stesia, welcher dem Mogyoróser Gebirge naheliegt, wie auf dem Közrek-Gebirge in der Nachbarschaft von Hollósarka.

Ob sie sich aber, den Aufenthaltsort betreffend, nicht an gewisse Grenzen halten, darin bin ich nicht gewiß. Es scheint aber so, daß sie in dieser Hinsicht keine Grenzen kennen, weil bei den hiesigen Jägern der Unterschied zwischen dem *Tetrao hybridus* L. und den Arten *Tetrao urogallus* und *tetrix* wohl bekannt ist; man kann es aber, leider, bis jetzt mit keinem Belege demonstrieren.»

Da dieses interessante Waldhuhn wahrscheinlich auch in anderen Gegenden von Siebenbürgen vorkommt, so wäre es wünschenswerth auch von dort gleich ausführliche Aufklärungen zu bekommen.

Nagy-Enyed, den 21. August 1896.

«*Coturnix dactylisonans* M. × *Perdix cinerea* L.» Unter dieser Benennung führt Dr. Julius v. Madarász in seinen «Erläuterungen zc. zur Ausstellung der ungarischen Vogelfauna zc. Budapest (1891)» pag. 91 eine Form an, welche als Hybride von Wachtel und Rebhuhn bezeichnet ist und aus dem Comitate Sáros stammt. Der Balg ist sehr stark gedehnt, ziemlich defect, die Farbe des Gefieders von dunklem braunen Ton und erinnern besonders die lichtereren Zeichnungen an jene des Rückens vom Rebhuhn, wo hingegen Größe und Habitus der Wachtel entsprechen. Durch Herrn